

Комунальний заклад вищої освіти
«Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія»
Запорізької обласної ради
Факультет спеціальної освіти та соціально-гуманітарних наук
Кафедра спеціальної освіти

КВАЛІФІКАЦІЙНА (МАГІСТЕРСЬКА) РОБОТА

Особливості розвитку комунікації учнів молодшого шкільного віку з інтелектуальними порушеннями засобами інноваційних технологій

Виконала студентка групи СОМ(л)-2
спеціальності 016 Спеціальна освіта
Садова Ірина Олександрівна
Керівник: Дергач М. А.
Рецензент: Бохонкова Ю. О.
Нормоконтроль _____ Анна КІРІЛЛОВА

Запоріжжя
2024 р.

РЕФЕРАТ

Магістерська робота: 98 с., 4 табл., 5 рис., 67 джерел.

Об'єкт дослідження – розвиток комунікації учнів молодшого шкільного віку з інтелектуальними порушеннями.

Предмет дослідження – особливості використання інноваційних технологій для розвитку комунікації учнів молодшого шкільного віку з інтелектуальними порушеннями.

Мета дослідження – вивчення особливостей використання інноваційних технологій для розвитку комунікації учнів з інтелектуальними порушеннями молодших класів.

Для реалізації поставленої мети визначено такі завдання дослідження:

1. Вивчити особливості застосування інноваційних технологій у освітньому процесі.
2. Експериментально дослідити особливості розвитку комунікаційної діяльності учнів з інтелектуальними порушеннями.
3. Розробити методiku розвитку комунікації учнів з інтелектуальними порушеннями шляхом застосування інноваційних технологій.
4. Перевірити ефективність запропонованих методичних рекомендацій щодо розвитку комунікації учнів з інтелектуальними порушеннями шляхом застосування інноваційних технологій.

Методи дослідження: *теоретичні*: аналіз, систематизація, порівняння та узагальнення різних поглядів на досліджувану проблему в загальній та спеціальній дидактиці, з метою визначення стану її розробленості та перспективних напрямів розв'язання; *емпіричні*: аналіз психолого-педагогічної літератури з питання дослідження, педагогічні спостереження, опитування, бесіди з метою визначення проблем використання ІТ у навчально-виховному процесі учнів молодшого шкільного віку з інтелектуальними порушеннями.

РОЗВИТОК, КОМУНІКАЦІЯ, УЧНІ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ, ІНТЕЛЕКТУАЛЬНІ ПОРУШЕННЯ, ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ.

ВСТУП

Актуальність дослідження. Соціально-економічні перетворення, що відбуваються в Україні, світові тенденції гуманізації, інтеграції та глобалізації суспільства визначили нові пріоритети розвитку освіти. Одним з головних напрямків модернізації освіти в Україні є створення якісно нової школи. Це освітній простір життєтворчості і самореалізації особистості, в якому стверджується бажання і вміння навчатися протягом життя. У концепції Нової української школи відзначається, що одним з основних напрямків реформування освіти є впровадження в навчально-виховний процес сучасних педагогічних та науково-методичних досягнень. Таким чином, одним з основних шляхів вдосконалення змісту освіти є широке застосування інноваційних технологій (ІТ), серед яких чільне місце займають інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ). Використання в навчальному процесі ІТ передбачає розробку відповідного науково-методичного забезпечення. Це, у свою чергу, має на меті ефективне застосування інструментальних засобів і систем комп'ютерного навчання, а також системну інтеграцію ІТ в освіту, зокрема в організаційні структури уроку.

Різні аспекти впровадження інноваційних технологій в навчальний процес привертали увагу багатьох дослідників. Дидактичні та методичні проблеми інформатизації навчального процесу представлені в роботах В. Беспалько, В. Болтянського, М. Жалдака, В. Монахова, В. Розумовського, А. Співаковського та ін. У роботах В. Зінченко, Ю. Машбиц, Н. Тализіної та ін. досліджувалися психолого-педагогічні аспекти використання інноваційних технологій в навчальному процесі.

Досвід і перспективи використання комп'ютерів в зарубіжній школі висвітлені в роботах Р. Вільямса, С. Пейперта, К. Макліна та ін. Результати досліджень Л. Бартенєвої, Л. Вавиної, Т. Дегтяренко, Р. Левіної, С. Миронової,

М. Савченко, Е. Соботович, Л. Спірова, В. Тарасун, Л. Трофименко, Н. Чередниченко, М. Шеремет

та ін. Зазначені дослідження присвячені проблемам недорозвитку мовлення, показали, що саме в учнів з інтелектуальними порушеннями виникають значні труднощі при оволодінні програмним матеріалом, зокрема з рідної мови тощо. Аналіз досліджень, проведених відомими дефектологами і практиками (А. Гончарова, В. Кондратенко, Т. Королевська, А. Кукушкіна, Б. Легкий, Б. Мороз та ін.) У сфері використання комп'ютерних технологій в спеціальних закладах загальної середньої освіти, дає підстави визнати ефективність їх впровадження для різного роду підтримки і корекції порушень розвитку дітей.

Із вищевказаних досліджень називаємо наукові роботи Т. Дегтяренко, яка проаналізувала питання застосування інноваційних технологій в системі корекційно-реабілітаційної допомоги. Привертають увагу дослідження А. Кукушкіної, яка розглядала нові ідеї та підходи до застосування комп'ютера в спеціальному навчанні. Є цінними інноваційні пошуки О. Легкого, що розкрив особливості організаційно-педагогічних умов використання комп'ютера в спеціальній школі. Автор зробив адаптацію змісту існуючих для загальноосвітньої школи комп'ютерних програм з предметів природничо-математичного циклу та показав можливості їх використання в спеціальних загальноосвітніх школах. Не оминати роботи С. Миронової, яка охарактеризувала вплив застосування ІТ на уроці в спеціальній школі на стан психофізичного розвитку школярів з інтелектуальними порушеннями і на рівень засвоєння ними навчального матеріалу.

Так, в процесі корекційного навчання з комп'ютерною підтримкою спостерігається значний інтерес і підвищення рівня мотивації учнів з інтелектуальними порушеннями. Зокрема зазначається, що використання корекційного потенціалу програмних засобів, створює сприятливі умови для активізації пізнавальної діяльності школярів зазначеної категорії, розвитку їх логічного мислення і комунікаційної діяльності. Вищезазначене зумовлює актуальність та необхідність дослідження можливостей використання

інноваційних технологій у системі корекційної роботи, для розвитку комунікації учнів з інтелектуальними порушеннями. Цим зумовлюється вибір теми нашого дослідження «Особливості розвитку комунікації учнів молодшого шкільного віку з інтелектуальними порушеннями засобами інноваційних технологій».

Мета дослідження – вивчення особливостей використання інноваційних технологій для розвитку комунікації учнів з інтелектуальними порушеннями молодших класів.

Для реалізації поставленої мети визначено такі завдання дослідження:

1. Вивчити особливості застосування інноваційних технологій у освітньому процесі.
2. Експериментально дослідити особливості розвитку комунікаційної діяльності учнів з інтелектуальними порушеннями.
3. Розробити методику розвитку комунікації учнів з інтелектуальними порушеннями шляхом застосування інноваційних технологій.
4. Перевірити ефективність запропонованих методичних рекомендацій щодо розвитку комунікації учнів з інтелектуальними порушеннями шляхом застосування інноваційних технологій.

Об'єкт дослідження – розвиток комунікації учнів молодшого шкільного віку з інтелектуальними порушеннями.

Предмет дослідження – особливості використання інноваційних технологій для розвитку комунікації учнів молодшого шкільного віку з інтелектуальними порушеннями.

Методи наукового дослідження. *теоретичні*: аналіз, систематизація, порівняння та узагальнення різних поглядів на досліджувану проблему в загальній та спеціальній дидактиці, з метою визначення стану її розробленості та перспективних напрямів розв'язання; *емпіричні*: аналіз психолого-педагогічної літератури з питання дослідження, педагогічні спостереження, опитування, бесіди з метою визначення проблем використання ІТ у навчально-виховному процесі учнів з інтелектуальними порушеннями.

Практичне значення одержаних результатів полягає в наступному: підготовлено і впроваджено в практику методичні рекомендації щодо розвитку комунікації з використанням інноваційних технологій, зокрема комп'ютера; розроблені методики формування комунікаційної діяльності за допомогою інноваційних технологій учнів з інтелектуальними порушеннями.

Структура та обсяг магістерської роботи. Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел. Основний зміст магістерської роботи викладено на 80 сторінках. Загальний обсяг магістерської роботи – 98 сторінок.

ВИСНОВКИ

1. Аналіз літературних джерел показав, що в сучасній психолого-педагогічній літературі формування і розвиток комунікаційної діяльності розглядається як складова частина цілісного розвитку дитини з інтелектуальними порушеннями молодшого шкільного віку. Основи мовленнєвої активності, можливо, формувати у дітей вже з початкових класів в процесі предметно-практичної, ігрової, трудової та елементарної навчальної діяльності.

2. У ході дослідження визначено, що жоден вид діяльності, характерний для молодшого шкільного віку, в учнів з інтелектуальними порушеннями не розвивається повноцінно без спеціального навчання. Корекційні можливості застосування інформаційно-комунікаційних технологій, зокрема комп'ютера (планшета), полягають, передусім, у формуванні психологічних механізмів діяльності: індивідуалізації навчального процесу за змістом матеріалу, обсягами, способам та темпами його засвоєння; активізації пізнавальної діяльності учнів з інтелектуальними порушеннями при засвоєнні навчальної інформації за рахунок індивідуальної роботи з ними в інтерактивному режимі; надання можливості самостійної продуктивної діяльності; позитивна мотивація навчання за рахунок комфортних психологічних умов роботи дітей, регулярності контролю знань, об'єктивності оцінки; гуманізація навчального процесу в плані відповідності різних його сторін психофізіологічних особливостей людини; зміна характеру праці вчителя, зокрема, скорочення рутинної і посилення творчої складової його діяльності.

3. Результати дослідження свідчать про те, що не сформованість комунікаційної діяльності в молодшому шкільному віці впливає на організацію життя і діяльності в цілому: рухову сферу, мислення, предметну

та продуктивні види діяльності, побутові та трудові навички, навички самообслуговування тощо.

Аналіз існуючих програмних продуктів і методичних посібників показав, що спеціальний освітній простір має дуже незначні дослідження в галузі застосування інформаційно-комунікаційних технологій, зокрема комп'ютера, для формування комунікації дітей з інтелектуальними порушеннями молодшого шкільного віку.

4. Результати констатувального дослідження дозволяють зробити висновок про низький рівень розвитку комунікації школярів з інтелектуальними порушеннями. Їх мовленнєва діяльність виявилася неміцною, фрагментарною, недиференційованою, поверхневою. Діти брали завдання, але не розуміли його відволікалися на несуттєві ознаки предметів. Їх відрізняла мала частка самостійності і низький темп роботи. Часто, щоб зрозуміти суть завдання, дітям потрібно було кількаразове повторення інструкції експериментатора, навідні запитання. Тим не менш, допомога експериментатора не допомагає їм правильно виконати запропоноване завдання. Діти відчували труднощі у зворотній числовій послідовності і порядковому-рахунку, не завжди могли самостійно вирішити завдання. Всі діти відчували труднощі в ідентифікації подібних за графічному зображенню форм: слова / словоформи / словосполучення / речення / висловлення. Спостерігалися труднощі при побудові зв'язного усного висловлювання тощо.

5. За рівнем формування комунікації ми виділили 4 групи школярів з інтелектуальними порушеннями. Це дозволило нам у ході експериментального навчання здійснювати індивідуальний і диференційований підхід.

Труднощі розвитку комунікації учнів з інтелектуальними порушеннями визначили необхідність вдосконалення методики формування мовленнєвої активності за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій, зокрема комп'ютерних засобів.

Поряд з традиційними посібниками (ілюстраціями, предметами, іграшками тощо) ми використовували комп'ютерні завдання, засновані на графічно-ілюстративних можливостях комп'ютера: створення малюнкових зображень, включення фотографій, анімованих картинок, зображень зі звуковим супроводом, рухомих картинок, призових зображень.

У ході дослідження ми визначили ступінь розвитку комунікації дітьми з інтелектуальними порушеннями контрольної та експериментальної груп, правильність і повноту відповідей дітей, способи виконання завдання, самостійність, зацікавленість у виконанні завдань, прийняття допомоги. На початковому етапі дослідження експериментальної групи 13% школярів 4-х класів становили 1-у групу, 21% дітей 2-гу групу, 52% – 3-ю і 4% – 4 групу. На заключному етапі експериментального дослідження більше половини школярів (52%) експериментальних груп навчання склали 1-у групу, 34% дітей увійшли в 2-у групу. Лише 19% дітей, що брали участь в експерименті, склали 3-ю групу, 2% становили діти, що увійшли у 4-у групу, на заключному етапі навчання у експериментальних групах. До того ж на початку експерименту контрольної групи 10% увійшли до 1-ї групи, 19% увійшло до 2-ї групи, 57% до 3-ї групи, 5% до четвертої групи.

Наприкінці експерименту в контрольній групі суттєвих змін не трапилось: 19% школярів увійшли в 1-у групу, 22 % контрольних груп склали 2-у групу, майже половина 48% 3-ю групу і 5% – 4-ту групу. Ефективність розробленої моделі навчання підтверджується тим, що рівень сформованості комунікації в учнів з інтелектуальними порушеннями експериментальних груп став значно вище, ніж школярів з інтелектуальними порушеннями контрольних груп. Половина випробовуваних контрольної групи увійшли до 3-ї групи, тоді як більша частина дітей експериментальної групи – у 1-у і 2-у групи.

Аналіз результатів навчання на заключному етапі показав істотне підвищення рівня розвитку комунікації в експериментальних групах, працювали з використанням інформаційно-комунікаційних технологій,

зокрема комп'ютера (планшета), у той час як в контрольних групах перехід дітей на більш високий рівень незначний.

Ефективність проведеної роботи під час експерименту дозволило суттєво посилити мотивацію школярів і зробити виконання завдань доступними для дітей зазначеної категорії. Однією з головних умов, що сприяють розвитку учня з інтелектуальними порушеннями в ході роботи на комп'ютері, з'явилася її новизна, стимулююча інтерес, що породжує активну діяльність дитини. Це вело до мобілізації психофізіологічних функцій, і на цьому фоні краще відбувалося засвоєння нових і закріплення раніше отриманих знань, формування навичок. При реалізації інформаційнокомунікаційних технологій ми виключили будь-яке примушення і придушення бажань дитини, забезпечили позитивне враження від взаємодії з інформаційно-комунікаційними технологіями, зокрема комп'ютером (планшетом).

Висновки нашого дослідження не претендують на вичерпну повноту розробки проблеми. Навпаки, це тільки одна зі спроб осмислити можливості розвитку комунікації учнів з інтелектуальними порушеннями з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, зокрема комп'ютерних засобів навчання тощо.